

1. В НАЧАЛОТО НА ЧОВЕШКАТА ИСТОРИЯ. ПРЕХОДЪТ КЪМ ЗЕМЕДЕЛИЕ И ЖИВОТНОВЪДСТВО

ПОЯВАТА НА ЧОВЕКА

Началото на човешкото развитие, или *праисторията*, започва с появата на биологичния вид Човек. Според различни религиозни учения това станало по волята на Бог или богове, докато *археологията* се опитва да проследи *еволюцията* на човека. Най-ранните находки от човекоподобни същества се свързват с Източна Африка и са датирани отпреди повече от два милиона години. В Африка протичат най-ранните фази от развитието на човешкия род.

Предците на съвременния човек (*Homo Sapiens*) обаче се появяват преди около 40 000 години. Те обитават пещери и заслони, прехранват се с лов, риболов и събиране на корени и плодове. През тази епоха, наречена старокаменна, са направени важни крачки в развитието на човека – открит е огънят, появяват се сечива от кремък и кост, усложняват се отношенията в човешките общности. Тогава се появяват наченки на религията и изкуството. Постепенно отделни човешки групи напускат пещерите и се заселват по долините на реките, опитомяват кучето и изобретяват лъка и стрелата. Тези подвижни групи от ловци и събиратели се разселват из цялата планета в търсене на удобни места за обитаване.

НОВОКАМЕННАТА ЕПОХА

Преди около 8000 години в днешния Близък изток настъпва решаваща промяна, която полага началото на човешката *цивилизация*. Отделни племена преминават от *номадски* към уседнал начин на живот, започват да изграждат добре укрепени, постоянни селища и превръщат земеделието и животновъдството в основа на своята икономика. Тези грандиозни промени са познати с името „*неолитна революция*“. С тях настъпва новокаменната епоха. В новите условия процъфтяват някои домашни занаяти, бурно се развива производството на керамични съдове, появяват се обществена *иерархия* и социално и икономическо разделение в рамките на обществата. Някои племена се специализират в различни отрасли на земеделието, а други запазват *номадския* начин на живот, развивайки предимно животновъдството. Между различните общности възниква търговски обмен. Преди около 6000 години културата на новокаменната епоха прониква и на Балканския полуостров, а оттам бавно се разпространява из цяла Европа. Земеделието и животновъдството се превръщат в основни стопански отрасли. Преди около 8000 години хората започват да обработват металите.

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

1 Има ли според вас противоречие между религиозните представи и научните теории за произхода на човека? 2 Запишете:

а) постиженията на човека през старокаменната епоха: _____

_____ ;

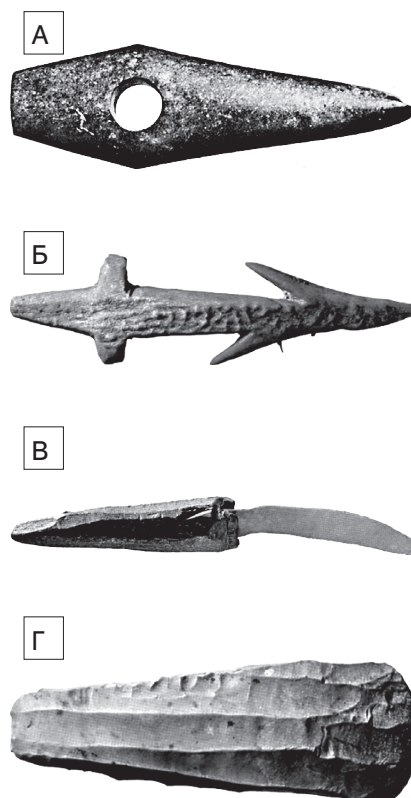
б) основните белези на новокаменната епоха: _____

_____ .

3 Определете основните различия между старокаменната и новокаменната епоха по данните от текста и приложението. Защо усвояването на земеделието се определя като „революция“? *Въпроси за обсъждане:* 4 Каква е разликата между мотично и орно земеделие? Коя от тези форми е по-продуктивна?

ЗНАЕТЕ ЛИ, ЧЕ...

Около 5000 г. пр.Хр. населението на Балканите открива металургията. Първоначално са изработвани медни и златни предмети. По-късно бронзът напълно измества камъка и медта като материал за изработване на сечива и оръжия. По бреговете на Варненския залив се заражда цивилизация, с която се свързва появата на най-старото обработено злато в Европа (4000 г. пр.Хр.). То е открито във Варненския *некропол*.

Сечива от новокаменната епоха, открити от археолозите на територията на днешна България:

а) каменна брадва; б) костен харпун; в) нож и г) мотика от кремък.

Опишете всяко от сечивата по: а) материал, от който са изработени; б) предназначение.

2. СТРАНАТА НА НИЛ

ЕГИПЕТСКАТА ДЪРЖАВА

В древността ежегодните разливи на р. Нил в Африка превръщат този район в център на високоразвито земеделие. Преди около 5000 години племената, живеещи по долното ѝ течение, се обединяват в Египетско царство със столица Мемфис. Начело на т.нар. Старо царство стоят владетели, наречени фараони, които разполагат с неограничена власт.

Страната се отличава с висока степен на централизация, а войските ѝ овладяват обширни територии. Владетелите на Старото царство построяват огромни гробници – пирамиди, които и до днес са емблема на египетската цивилизация.

След период на разпокъсаност, около 1750 г. пр.Хр., Египет отново е обединен в рамките на т.нар. Средно царство със столица Тиба. Настъпва нов период на стопански разцвет, но положението на селското население се влошава. Това води до бунтове и до нападения на азиатски племена, наречени хиксози. Те овладяват северната част на страната, но през 1560 г. пр.Хр. са прогонени и в Египет се възцаряват владетелите от Новото царство (1560 – 1085 г. пр.Хр.). Могъщите фараони от тази епоха завладяват земите от Палестина до Етиопия. Сред тях се откроява Рамзес II Велики, който води тежки войни с Хетското царство и превръща Египет в империя. От XI в. пр.Хр. насетне египетската държава запада и през 525 г. пр.Хр. пада под властта на Персийската империя.

КУЛТУРАТА НА ДРЕВЕН ЕГИПЕТ

Египтяните са един от първите високоразвити народи на древността. Още през епохата на Старото царство се оформя тяхната *иероглифна писменост* и се появяват текстове, изсечени на камък или изписани на *папирус*, които дават богати данни за живота в страната. Сложната напоителна система, изградена в плодородната Нилска долина, тласка развитието на аритметиката и геометрията, а погребалният обряд, свързан със създаването на мумии, води до силно развитие на химията и анатомията.

Извънредно интересна е и египетската религия. Сред най-популярните богове са Озирис и Изига, култът към които оцелява чак до налагането на християнството по тези земи. Друг могъщ бог е Амон Ра – бог на Слънцето, който през епохата на Новото царство е почитан из цялата страна като върховен бог.

Силната вяра в загробния живот води до изграждането на пирамидите, пищните гробници от Долината на царете от епохата на Новото царство и множество храмове, алеи и статуи, посветени на умрелите фараони.

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

- Опитайте се да обясните връзката между изграждането на сложна напоителна система и възникването на държавата в Египет.
- Съставете разширен план на темата въз основа на текста, данните от историческия извор и приложението.
- Попълнете линията на времето. *Въпроси за обсъждане:*
- Познати ли са ви други значения на термините фараон и пирамида от съвременността?
- С какво свързвате разговорната фраза „египетски труд“?

ИСТОРИЧЕСКИ ИЗВОР

Египетската държава. „География“ от Страбон, древногръцки учен от I в. пр.Хр.

След като си избрали цар, египтяните разделили народа на три категории, като едните от тях се нарекли воители, другите – земеделци, а третите – жреци; последните трябвало да се грижат за свещените неща, а първите две категории – да уреждат човешките дела. От тях едните се занимавали с военните, а другите – с мирновременните работи – земеделие и занаяти, от които произлизали данъчните постъпления за фараоните. Жреците пък се занимавали с философия и астрономия и били събеседници на фараоните.

- Подчертайте описанията от Страбон обществени групи.
- Защо според вас жреците са наречени „събеседници“ на фараоните?

Големите пирамиди и Сфинксът в Гиза, до дн. Каиро. Най-голяма е тази на Хеопс (147 м). Сфинксът е фигура с тяло на лъв и лице на човек, символизираща неограничената власт на фараоните.

ЗНАЕТЕ ЛИ, ЧЕ...

Сред някои римски групи съществува легенда за произход на ромите от Египет, но науката доказва, че ромите произхождат от земите на днешна Северна Индия и Пакистан.

3. ПЪРВИТЕ ДЪРЖАВИ В МЕСОПОТАМИЯ

НАЧАЛО НА ДЪРЖАВНОСТТА

Приблизително по същото време като в Египет започва обединението на племената, населяващи бреговете на реките Тигър и Ефрат в областта Месопотамия (в дн. Ирак). По долното им течение живеят шумерите – тайнствен народ, който още преди около 5000 години създава уредени градове. Около техните стъпаловидни храмове, наречени зикурати, се оформят градски центрове, управлявани от жреци, а по-късно – от военни вождове.

Сред най-известните шумерски градове са Ур, Урук и Нипур, където на върха са могъщи династии. Шумерите създават изкусна напоителна система, полагат основите на т.нар. *клинопис*, оформят религиозна и митологична система, която оказва влияние върху всички народи в Предна Азия.

Около 2300 г. пр.Хр. от север в земите на Шумер нахлуват воинствените акадски племена. Техният владетел Саргон I Велики създава могъщото Акадско царство. Акадският език става официален държавен език, но акадците приемат богатата шумерска култура. Израз на това сливане е епохата на Шумеро-Акадското царство със столица Ур, която трае около столетие и е образец за силно централизирана монархия от източен тип в Южна Месопотамия.

БАВИЛОН И АСИРИЯ

Около 2100 г. пр.Хр. в Южна Месопотамия нахлуват номадски племена. Първоначално те са смъртни врагове на уседналото население, но постепенно приемат по-високата му култура. Израз на тези процеси е създаването на Старовавилонското царство (XX – XVII в. пр.Хр.). Столицата му Вавилон се превръща в политически, икономически и религиозен център на цяла Месопотамия за столетия напред.

Цар Хамурапи (1792 – 1750 г. пр.Хр.) издава закони, задължителни за цялото население. Те са безценен извор за специалистите, проучващи цивилизацията на Месопотамия.

Между X и VII в. пр.Хр. надмощие добиват асирийците, които първоначално населяват северната част на страната. Мощната им армия покорява целия Близък изток и за кратко гори Египет. Вавилон също скланя глава пред новите завоеватели, но им предава своята блестяща култура. Асирийската империя изгражда внушителни царски дворци, храмове и библиотеки във Вавилон, Ашур и Ниневия. В началото на VII в. пр.Хр. вавилонците надигат глава и участват активно в разгрома ѝ. Тяхното Нововавилонско царство обаче оцелява само около век и през 539 г. пр.Хр. е завладяно от Персийската империя.

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

- 1 Каква роля играят градовете в ранното развитие на Месопотамия?
- 2 Проследете развитието на държавността в Месопотамия.
- 3 С какво се свързва името на вавилонския цар Хамурапи? Кои владетели в българската или световната история са си спечелили подобна слава?
- 4 Опишете месопотамския храм в приложението. Защо според вас в Месопотамия не са се запазили монументални останки, подобни на тези в Египет?
- 5 Запишете пет народа, населявали Месопотамия в древността.

ИСТОРИЧЕСКИ ИЗВОР

Описание на Вавилон от древногръцкия историк Херодот, V в. пр.Хр.

И тъй, Вавилон е бил укрепен с крепостна стена по изложения по-горе начин. Самият град Вавилон има два квартала. По средата си той се прорязва от река, чието име е Ефрат. Тя извира от Армения и е пълноводна, дълбока и бързотечна. Ефрат се влива в Червено море. Крепостната стена със своите изгадени напред части образува от двете страни на реката една укрепена линия.

- Посочете Вавилон на картата в приложението.

Цар Саргон I, бронзова глава

ЗНАЕТЕ ЛИ, ЧЕ...

В библейската книга „Битие“ се разказва историята за градежа на т.нар. Вавилонска кула. Тя била толкова висока, че Бог разбъркал езиците на хората, за да попречи на строителите да я завършат и така да достигнат неговите селения. Оттогава човечеството говори на различни езици.

4. ОБЩЕСТВА И РЕЛИГИОЗНИ КУЛТОВЕ В ДРЕВНА МЕСОПОТАМИЯ

ОБЩЕСТВЕНО УСТРОЙСТВО

Някои основни черти на обществото в Древна Месопотамия се оформят още през епохата на шумерските градове. Издига се управляваща прослойка от жреци и воители, а основната част от населението са т.нар. черноглави – земеделци, животновъдци и търговци. В Акадското царство за първи път е установена централизирана монархия начело с цар – „владетел на четирите страни на света“. Още по-висока степен на централизация е постигната в Шумеро-Акадското царство, когато „царските“ земи обхващат по-голямата част от обработваемата площ в страната.

Погребни данни за обществото от старовавилонския период дават законите на цар Хамурапи. В тях ясно са очертани различните социални групи. Основен показател за обществено положение е богатството и свободните хора са относително равни пред закона. Известни привилегии имат придворните и професионалните воители, които служат на царя. *Робите* – предимно военнопленници – не играят решаваща роля в икономиката. През периода на Асирийската империя централната власт, чийто стожер са армията и жреците, укрепва още повече. Появява се и градско съсловие. Броят на робите нараства, положението им се влошава и те са третираны като вещи.

Месопотамското общество запазва типични за древноизточните общества характеристики, които се откриват и в Египет, но притежава и уникални черти – липсата на ясно обособена *аристокрация* и възможност свободните хора с по-скромнен произход да стигнат до високи постове в държавата и армията.

КУЛТУРА И РЕЛИГИЯ

Подобно на древните египтяни жителите на Месопотамия отбелязват рано важни културни постижения. Макар че населението е пълно, то споделя основите на една цивилизация, оформила се още през епохата на Шумер и Акад. Тя включва общата клиновидна писменост, *религиозните култове*, общият литературен акадски език.

Религиозните вярвания в Месопотамия включват вяра във Великата шумеро-акадска Троица (Ану, Енлил и Енки), силен култ към богинята Иштар – покровителка на любовта, плодородието, но и на войната, Бел-Мардук – върховния бог на Вавилон, и др. В Месопотамия се откриват най-древният вариант на библейската легенда за Потопа, кръщението с вода във водите на р. Ефрат, *митове* за умираещия и възкръсващ бог Тамуз. Вавилонските жреци се превръщат в най-големите познавачи на астрономията и астрологията.

Вавилонски цар пред символа на бог Шамаш – слънчевия диск

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

- 1 Опишете основните групи в обществото в Древна Месопотамия. Каква била ролята на градовете и аристокрацията?
- 2 Сравнете ролята на владетеля в Египет и Месопотамия.
- 3 Обяснете особеностите на йероглифната и клиновидната писменост с помощта на изображенията в приложението.
- 4 Посочете общото в религиозните вярвания в Египет и Месопотамия.
- 5 *Задача за проучване:* Потърсете онези пасажи в Библията, в които се споменават народите на Древна Месопотамия – вавилонци, асирийци и други.

ИСТОРИЧЕСКИ ИЗВОР

Из „Законите на цар Хамурапи“, XVIII в. пр.Хр.

Ако някоя жена намрази мъжа си и му каже „Не се докосвай до мене“, то делото трябва да се изследва по отношение на възможен порок от нейна страна. Ако тя е целомъдрена и непорочна, тази жена не е виновна, а мъжът ѝ излиза от къщи и много я позори; тя може да си вземе зестрата и да се върне вкъщи при баща си... Ако тя не е целомъдрена, излиза от къщи, разорява дома, позори мъжа си, то тази жена трябва да бъде хвърлена във водата.

- *Равнопоставени ли са били според вас мъжът и жената в старовавилонското общество?*
- *Съществува ли днес разлика между половете според закона? А според обичая?*

Богинята Иштар

ЗНАЕТЕ ЛИ, ЧЕ...

Астрологията се свързва най-вече с жреците от Халдея, както било наричано Нововавилонското царство. Те назовавали първи планетите с имената на боговете си, които имена по-късно били преведени от гърците и римляните. Затова и до днес планетите от Слънчевата система носят имената на древни богове.

ИСТОРИЯ И ЦИВИЛИЗАЦИИ 5. КЛАС

5. ИСТОРИЯ И РЕЛИГИЯ НА ДРЕВНИТЕ ЕВРЕИ

ЗАВОЮВАНЕ НА ПАЛЕСТИНА ОТ ЕВРЕИТЕ

През XIV в. пр.Хр. в обширната област Ханаан прониква нова група заселници, които стават известни с името евреи. Тези племена идват от югоизток, но вярват, че именно Палестина е тяхната „Обетована земя“ – земя, обещана им от техния бог Яхве и родина на прародителите им Авраам, Исак и Яков. В ожесточена борба със съседите си евреите успяват да наложат властта си над южната част на Ханаан, позната като Палестина.

„ВЕЛИК ИЗРАЕЛ“ И НЕГОВОТО РАЗПАДАНЕ

В Палестина в края на XI и началото на X в. пр.Хр. цар Давид основава обединеното Израелско царство, „Велик Израел“, и превръща Йерусалим в негова столица и в свещен град за евреите. При сина му цар Соломон (970 – 931 г. пр.Хр.) еврейската държава достига максималната си мощ, а в Йерусалим е изграден храм на Яхве на хълма Цион – най-важната еврейска светиня. След смъртта на Соломон „Велик Израел“ се разпада на Израелско и Юдейско царство. Израелското царство е унищожено от асирийците, а Юдейското царство води упорита борба за независимост с вавилонците. По-късно земите на Палестина стават обект на нови завоевания, а през I и II в. римляните унищожават последните остатъци от политическа самостоятелност на юдеите и разрушават Йерусалим. Голяма част от евреите напускат Палестина и се разселват из цялото Средиземноморие, като запазват своята религия и идентичност в течение на хилядолетия.

ЮДАИЗЪТ И НАЧАЛОТО НА МОНОТЕИЗМА

Древните евреи се отличават с особена религиозна система, която достига пълно развитие към VIII в. пр.Хр. и става известна с името *юдаизъм*. Според нея съществува един-единствен бог – Яхве, а евреите са „богоизбран народ“. Всички останали народи са определяни като *езичници*.

Основните принципи на юдаизма са отразени в Петокнижието – текст, приписван на легендарния пророк Мойсей, който извел евреите от Египет, където робували, и ги превел през пустинята до „Обетованата земя“. Същевременно той им връчил и Десетте Божи заповеди, получени от него на полуостров Синай от бог Яхве.

Постепенно се оформя Старият завет, който по-късно е приет и от християните, докато евреите доразвиват учението си с т.нар. Талмуд. Като първа религия с вяра в един бог юдаизмът оказва значително влияние върху по-късно възникналите християнство и ислям.

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

❶ Проследете по картата в приложението ранните преселения на евреите. Какво знаете от Библията за Египетския и Вавилонския плен? ❷ Представете историята на евреите чрез линията на времето. ❸ По какво се отличава юдаизмът от религиите на Месопотамия и Египет? Кои елементи го сближават с християнството и исляма? *Задачи за проучване:* ❹ Каква е ролята на съботния ден в еврейската религия? Има ли други изповедания, които празнуват съботата като свещен ден? ❺ Какво е синагога?

ИСТОРИЧЕСКИ ИЗВОР

Строежът на храма на Яхве в Йерусалим по времето на цар Соломон, X в. пр.Хр., Стар завет

Ето, аз строя дом на името на Господа, моя Бог, да го посветя Нему, за да се принася пред Него благоуханен тамян и постоянните присъствени хлябове и утренните и вечерните всеизгаряния в съботите, на новолунията и в празниците на Господа нашия Бог... А домът, който строя, е голям, защото нашият Бог е велик повече от всички богове.

● Как описва Соломон предназначението на храма? ● Подчертайте описаните религиозни ритуали на юдаизма.

Звездата на Давид. Според легендата този символ бил изобразен на щита на цар Давид.

ЗНАЕТЕ ЛИ, ЧЕ...

❑ Древните евреи принадлежали към семитското семейство, подобно на арабите и етиопците. Днес техният език иврит се говори в държавата Израел. Останалите евреи по света говорят най-вече на езиците идиш (старонемски диалект) и ладино, или шпаньол, родствен на испанския език.

6. РАЖДАНЕТО НА ЕЛАДА. АНТИЧНИЯТ СВЯТ И ВОЙНАТА

МИНОЙЦИТЕ И АХЕЙЦИТЕ И РАЖДАНЕТО НА ДРЕВНА ГЪРЦИЯ

Една от първите зони на цивилизован живот в днешна Европа обхваща басейна на Егейско море с южната част на Балканския полуостров, западния бряг на Мала Азия и многобройните острови между тях. Първият важен център тук е остров Крит. Местното население на Крит, наречено „минойци“ по името на легендарния цар Минос, създава търговски градове, обединени около Кносос (ок. 2700 – 1500 г. пр.Хр.). Минойците осъществяват смели плавания из Егейско и Средиземно море. Те създават блестяща култура, която запада след силно земетресение, предизвикано от изригването на вулкан на остров Санторини.

Западането на Крит съвпада с появата и разселването на найранните елински, или гръцки, племена – ахейците. Те овладяват днешна Гърция и съседните острови, подчиняват изпепеления Крит и овладяват морските пътища в Източното Средиземноморие. Сред ахейските царства се откроява Микена, където бронзовата ахейска цивилизация достига своя връх.

Лъвската порта в Микена, XIV в. пр.Хр.

ТРОЯНСКАТА ВОЙНА

През XIII в. пр.Хр. ахейският свят влиза в мащабен конфликт с конкуриращия го малоазийски град Троя, разположен близо до пролива Дарданели. Ахейските царства успяват да унищожат Троя, а войната е описана в по-късния Омиров епос, в поемата „Илиада“. Но ахейците извоюват победата с цената на големи жертви, а царствата им стават на свой ред обект на завоевание.

ПРЕСЕЛЕНИЕТО НА ДОРИЙЦИТЕ

През XI в. пр.Хр. от север се спуска нова вълна гръцки племена – дорийците. Те познават желязото, а основният им поминък е войната. Дорийците овладяват големи части от днешна Гърция и Крит и превръщат покорените ахейци в свои роби. Сред дорийските градове се откроява могъщата Спарта в Южен Пелопонес. Ахейците продължават своето господство над областта Атика и Западна Мала Азия с основни центрове Атина и Милет. В сблъсъците и контактите между ахейците и дорийците се очертават контурите на елинския свят.

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

- 1 Проследете ранната история на Елада по картата в приложението и линията на времето.
- 2 По какво се отличавали дорийците от минойците и ахейците? *Задачи за проучване:*
- 3 Каква е връзката на израза „ябълката на раздора“ с епоса за Троянската война?
- 4 Коя била „хубавата Елена“ и каква била нейната роля за избухването на войната?
- 5 Какво означава изразът „троянски кон“ и каква е неговата връзка със съдбата на Троя?

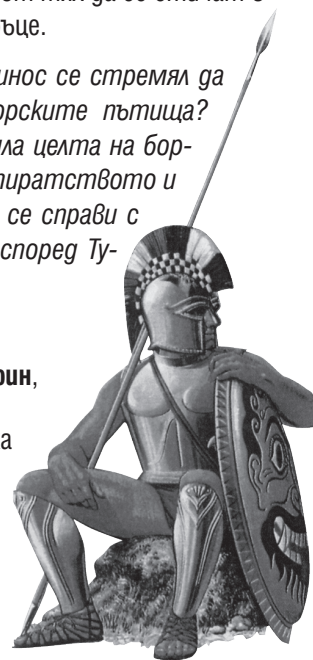
ИСТОРИЧЕСКИ ИЗВОР

Властването на цар Минос. Тукидид, „История на Пелопонеската война“, V в. пр.Хр.

Първият владетел, за когото преданието ни съобщава, че преди всички други се сдобил с флот, бил Минос. Той станал господар на голяма част от морето, което сега се нарича Елинско, и на Кикладските острови, по-голямата част от които заселил с колонии, като прогонил оттам местното малоазийско население и поставил за управители на тях собствените си синове. Той, доколкото могъл, разбира се, прочистил тези морета от разбойници, за да може приходите от тях да се стичат в неговите ръце.

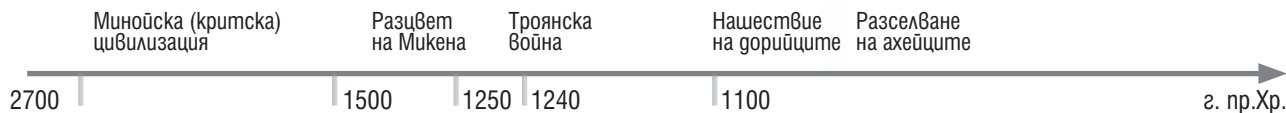
- *Защо Минос се стремил да овладее морските пътища?*
- *Каква била целта на борбата му с пиратството и успял ли да се справи с него, поне според Тукидид?*

Дорийски воин, съвременна възстановка

ЗНАЕТЕ ЛИ, ЧЕ...

Съвременната гума лабиринт води началото си от Древен Крит. Лабрис се наричала секиратата, която символизирала царската власт там. Лабиринтът бил царският дворец, с толкова сложно устройство, че всеки чужденец можел лесно да се изгуби в заплетените му коридори.

7. АНТИЧНИЯТ ПОЛИС И НЕГОВИТЕ ГРАЖДАНИ

ГРЪЦКИЯТ ПОЛИС – ЛЮЛКА НА ЕВРОПЕЙСКАТА ДЕМОКРАЦИЯ

Първоначалната форма на управление на гръцките племена е монархията, която се предава по наследствен принцип. Към VIII в. пр.Хр. на много места царската власт запада и е заменена с управление на свободни общности, организирани в т.нар. *полиси*. Това са градове, които подчиняват околните селски райони и образуват множество малки държави. Жителите на тези държави формират свой модел на самоуправление, в който всички свободни мъже над 18 години, годни да носят оръжие, са пълноправни участници в политическия живот (т.нар. *пряка демокрация*).

В част от полисите се установява *аристократично* управление, при което властта поемат част от родовете, обикновено потомци на най-старите коренни жители. На други места, като в Атина, се установява *демокрация* – управление на всички свободни пълноправни граждани. Жените и робите не притежават никакви политически права и не участват в обществения живот.

Полисното управление е качествено нова политическа форма, която се различава както от централизираните монархии на Изтока, така и от монархиите на по-старите гръцки племена. В полисите се формират редица елементи на съвременната демокрация като гласуване, изборност на длъжностните лица, върховенство на законите, гласувани от народните събрания, и гр.

ГРЪЦКИЯТ СВЯТ В ЗАЩИТА НА ПОЛИСНАТА ДЕМОКРАЦИЯ

През периода VIII – VI в. пр.Хр. се очертават и основните сили в елинския свят. Това са демократичната Атина и аристократичната Спарта, оглавяваща могъщия Пелопонески съюз.

Същевременно пренаселването на гръцките земи довежда до Великата гръцка *колонизация* в Средиземно, Егейско и Черно море. Техните брегове са осеяни с елински колонии. В резултат от колонизацията елинската култура се разпространява в цялото Средиземноморие.

Процъфтяващите гръцки полиси стават обект на атаките на Персийската империя. В Гръко-персийските войни през V в. пр.Хр., обединени около Спарта и Атина, те успяват да отблъснат персийската заплаха и да защитят свободата си. Но след конфликта с Персия гръцкият свят потъва в междуособни войни.

През втората половина на V в. пр.Хр. се води кръвопролитната Пелопонеска война между Атина и Спарта и техните съюзници. Въпреки победата на Спарта всички елински полиси отслабват и навлизат в период на криза. Тя позволява на Персия да възстанови гонящите позиции си по бреговете на Егейско море и да се намесва в делата на гръцките държавици.

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

1 По какво се отличават елинските полиси от древноизточните общества? 2 Изяснете понятието гражданин: а) в полиса Атина; б) в нашата съвременност. 3 Потърсете прилики и разлики между демокрацията в нашата съвременност и в Атина през V в. пр.Хр., като имате предвид, че броят на свободните граждани мъже не надвишавал 40 000 – 50 000, Народното събрание се свиквало четири пъти в месеца и всеки можел да направи предложение и да гласува. *Задачи за проучване:* 4 Кои съвременни понятия произлизат от „полис“? 5 С помощта на речник на чуждите думи изяснете произхода и значението на думите: демокрация и демагогия.

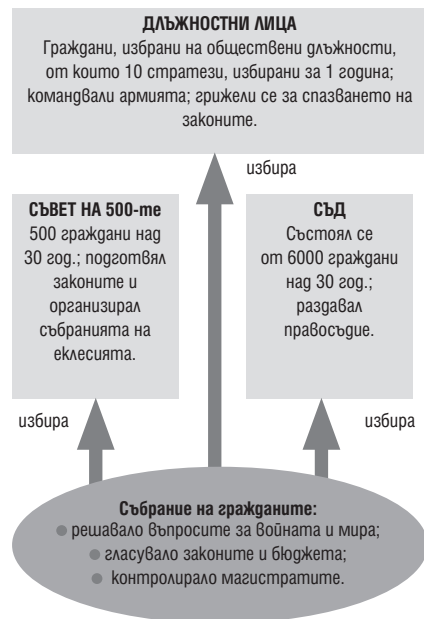
ИСТОРИЧЕСКИ ИЗВОР

За дълговото робство. Аристотел, „Атинската държава“, IV в. пр.Хр.

Като взел властта в свои ръце, Солон [атински реформатор от VI в. пр.Хр.] освободил народа и в настоящия момент, пък и в бъдеще, като забранил да се дава под залог „тялото“, т.е. личната свобода. След това той издал закон и отменил всички дългове, частни и държавни, което се нарича сизахтия [отърсване от бремето], защото като че ли с това бил снет товар от гърба на длъжниците.

● Какво означава „дългово робство“? ● Какви са санкциите за длъжниците в нашата съвременност?

Институции на атинската демокрация

ЗНАЕТЕ ЛИ, ЧЕ...

Терминът „лаконицит“, който означава умение за кратко и ясно изразяване, е свързан с Древна Спарта – център на областта Лакония. Спартанците, които били сурови воители, се стремели към яснота и краткост на своите изказвания и презирали многословието.

КУЛТУРАТА НА ДРЕВНА ЕЛАДА

ФОРМИРАНЕ И ВЛИЯНИЯ

Древногръцката култура се смята за един от основните фактори във формирането на европейската цивилизация през следващите епохи. Тя е първата велика цивилизация, възникнала на територията на Европа. Това не е случайно, защото гръцките земи са в най-тесен контакт с Древния изток и неговите културни центрове в Египет, Месопотамия и Мала Азия. Въпреки оригиналния характер на гръцката култура в нея се откриват египетски влияния в областта на архитектурата, редица заимствани от Изтока технически нововъведения, приспособяването на финикийското *буквено писмо*, на чиято основа възниква древногръцката азбука, и оттам – останалите европейски графични системи.

ПОСТИЖЕНИЯ

Древна Елада ражда цели клонове на науката като *философията* и историята, развива творчески постиженията в областта на математиката, астрономията, географията. През т.нар. класически период (VI – V в. пр.Хр.) гръцките полиси стават средища на блестяща и уникална архитектура. В тях са създадени образци на скулптурата и живописа.

В Древна Гърция се ражда и *театралното изкуство* с неговите основни жанрове грама, трагедия и комедия. Неслучайно огромен брой термини в областта на културата и науката имат гръцки произход. Дълбок отпечатък върху европейската цивилизация оставят древногръцката религия и митология, създавайки основа за множество литературни и художествени сюжети.

ГОЛЕМИТЕ ИМЕНА НА ДРЕВНА ЕЛАДА

Културният разцвет на Елада се свързва с имена на велики учени, скулптори, архитекти, художници и граматурзи. Ненадминат остава епосът на Омир – легендарният сляп певец, сътворил поемите „Илиада“ и „Одисея“, свързани с Троянската война. Сред скулпторите се откроява Фидий – създател на прочути статуи в Атинския акропол. В Елада се ражда историята, чиито „баща“ е Херодот. Неговият последовател Тукидид полага основите на критичното отношение към източниците и стремежа към писане на обективна история. Безспорни титани на философията са атинските мислители Платон и Аристотел, чиито системи до днес господстват в тази всеобхватна наука за човека и Вселената. В древногръцкия театър се изявяват ненадминати автори като Софокъл, Есхил, Еврипид и Аристофан. Древна Елада е и родината на *Олимпийските игри*.

Древногръцката култура изживява своя най-голям разцвет през епохата на *елинизма*, когато обогатява постиженията си чрез нов, плодотворен контакт с цивилизациите на Древния изток.

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

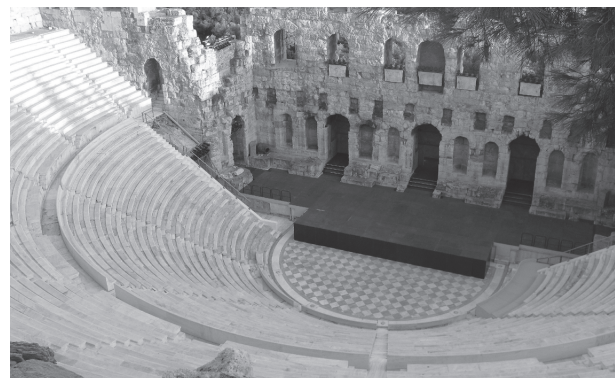
1 Опитайте се да обясните връзката между разцвета на древногръцката култура и наука и обществените условия, при които живеели елините. 2 Подкрепете с примери твърдението, че Древна Гърция развива творчески постиженията на Изтока. 3 Разделете се на три групи и разгледайте философските максими: „Човекът е мярка за всички неща“ (Протагор), „Всичко тече, всичко се променя“ (Хераклит), „Човекът е политическо животно“ (Аристотел). *Задачи за проучване:* 4 Потърсете в речник на чуждите думи произхода и значението на думите: школа, академия, гимназия, реторика, оратор. 5 Подгответе проект за Олимпийските игри и движението на олимпизма.

ИСТОРИЧЕСКИ ИЗВОР

Зараждането на гръцкото буквено писмо. Херодот, „История“, V в. пр.Хр.

Финикийците [народ от Близкия изток]... донесли при елините многобройни и различни познания и най-вече писмената... По това време голяма част от околните области били заселени от елини йонийци; именно те заели писмената от финикийците и били обучени и с малки изменения във формата им започнали да ги употребяват... нарекли ги финикийски, защото справедливостта го изисквала, понеже финикийците им ги били донесли в Елада.

● *Представете процеса на развитие на буквеното писмо чрез схема.* ● *Проучете съществуват ли общи букви между кирилската и гръцката азбука (вж. приложението).* ● *Как си обяснявате приликите между двете азбуки?*

Театърът на Херод в Атина, II в.

ЗНАЕТЕ ЛИ, ЧЕ...

□ Според елините техните богове живеели на планината Олимп, която отделя същинска Гърция от Македония. Ето защо те били наричани и олимпийски богове. В чест на върховния бог Зевс било издигнато светилището в Олимпия, Пелопонес, и се организирани Олимпийските игри, по време на които в цяла Елада се възцарявал всеобщ мир.

9. ТРАКИЙСКАТА ДЪРЖАВНОСТ И КУЛТУРА

ТРАКИТЕ – ДРЕВНИТЕ ОБИТАТЕЛИ НА БЪЛГАРСКИТЕ ЗЕМИ

Във времената на бронзовата епоха в земите между Карпатите и Егейско море се оформя тракийската общност. Древногръцките автори познават множество племена, които обединяват под това название. Сред тях се открояват огрисите по долното течение на р. Марица, бесите – в западната част на Горнотракийската низина, мизите и гетите – в Северна България и Добруджа, трибалите – в Северозападна България и Източна Сърбия, сердите – около гн. София, даките – на север от Дунав, и много други.

ОДРИСКОТО ЦАРСТВО

Сред племенните царства се откроява по сила и размери Одриското царство. То е основано от Терес в края на VI в. пр.Хр. и обхваща голяма част от тракийските земи на юг от р. Дунав. При сина на Терес – цар Ситалк, Одриското царство налага властта си над почти цяла Древна Тракия. Последният велик одриски владетел Котис I (първата половина на IV в. пр.Хр.) полага усилия да овладее проливите Босфор и Дарданели и да постави под своя зависимост гръцките земи. След смъртта му Одриското царство запада, а на запад от него се издига Македонското царство, което успява временно да установи контрол над част от тракийските земи. Древна Тракия е завладяна от римляните едва в средата на I в., и териториите ѝ образуват римските провинции Долна и Горна Мизия и Тракия.

ТРАКИЙСКАТА КУЛТУРА

Древните траки не притежават писменост, поради което писмените сведения за тях черпим от съчинения на гръцки и римски автори. Те обаче развиват богата материална култура, чиито следи и днес се откриват в изобилие в днешните български земи. Най-ранните ѝ паметници са големи каменни постройки, свързани с религията, познати предимно в Родопската област и свързвани с култа към Слънцето. По-късно траките започват да строят внушителни храмове и куполни гробници в чест на починалите си царе и аристократи. Сред тях се открояват Казанлъшката гробница на Севт III, Свещарската гробница и храмът край с. Старосел, Пловдивско. В тракийските земи са открити и множество сребърни и златни съкровища. Най-популярно е Панагюрското съкровище, съчетало в себе си тракийски, малоазийски и елинистически елементи. Емблема на тракийската култура и религия е Тракийският конник, чиито изображения от периода I – III в. се откриват на много места в България и съседни страни.

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

- 1 Какви трудности срещат историците при проучването на тракийската цивилизация?
- 2 Дайте примери за контакти между траки и елини. *Задачи за проучване:*
- 3 Има ли в близост до вашето селище обекти, свързани с тракийската култура?
- 4 Коя българска област е наричана „Долината на тракийските царе“ и защо?
- 5 Запишете по шест имена на тракийски племена и на елински колонии на територията на днешна България. Използвайте картите в приложението.

ИСТОРИЧЕСКИ ИЗВОР

Одриското царство. Тукидид, „История на Пелопонеската война“

Одриското царство, що се отнася до неговия обхват по крайбрежието, се простирало от град Абгера [на Бяло море, край устието на р. Места] до Черно море и оттам по него нагоре чак до р. Истър [Дунав]. Цялото това разстояние може да бъде изминато по най-кратък път и при попътен вятър с товарен кораб за четири дни и толкова нощи. По суша обаче, и то по най-прекия път, един добър пешеходец би могъл да стигне от Абгера до р. Истър за единайсет дни.

● *Проследете на картата в приложението границите на Одриското царство* ● *Защо древногръцкият автор отбелязва най-напред морския маршрут покрай границите на това царство?*

Монета на одриския цар Севт III

ЗНАЕТЕ ЛИ, ЧЕ...

□ Някои древногръцки божества като Дионис и Арес, а също културните герои Орфей и Залмоксис са свързани тясно с тракийската религия и митология. Особено популярен бил легендарният певец Орфей, който основал собствено религиозно учение, наречено орфизъм. Археолозите смятат, че край с. Татул, Кърджалийско, се намира гробница, посветена на Орфей.

10. ИМПЕРИЯТА НА АЛЕКСАНДЪР ВЕЛИКИ. ЕЛИНИСТИЧЕСКАТА ЦИВИЛИЗАЦИЯ

ДРЕВНА МАКЕДОНИЯ

Към средата на IV в. пр.Хр. на север от Древна Елада се издига Македонското царство. Древните македонци са народ, родствен на гърците, но смятан от тях за *полуварварски*. Македонските царе обаче извеждат своето потекло от древния герой Херакъл и настояват за най-благородно елинско потекло. Цар Филип II (359 – 336 г. пр.Хр.) разширява територията на Македонското царство в Тракия и Илирия и поставя под пълна зависимост повечето гръцки полиси. Той се обявява за предводител на Елада.

ЗАВОЕВАНИЯТА НА АЛЕКСАНДЪР ВЕЛИКИ

Синът на Филип – Александър III (336 – 323 г. пр.Хр.), обединява елинските полиси и ги повежда в грандиозен поход на изток срещу стария противник – Персийската империя. Само за няколко години македонската *фаланга* и нейните гръцки и тракийски съюзници овладяват огромната територия на тази държава, достигайки басейна на р. Инд. Създадено е непознато дотогава по обхват обединение, включващо множество народи под властта на Александър. Младият завоевател е обладан от идеята за сливане на Изтока и Запада, но ранната му смърт осуетява част от неговите планове.

ЕЛИНИСТИЧЕСКИТЕ ДЪРЖАВИ

След смъртта на Александър военачалниците му започват ожесточена борба за огромната му империя. В Египет се установява династията на Птолемеите, в Предна Азия – тази на Селевкидите, в Тракия властта овладява Лизимах, а в Македония и Гърция – Антигонидите. Въпреки че политическото единство на Александровата империя е загубено бързо, на територията ѝ възникват т.нар. елинистически царства.

ЕЛИНИСТИЧЕСКАТА ЦИВИЛИЗАЦИЯ

Формира се елинистическата цивилизация, обединяваща постиженията на древногръцката и източната култура. Най-бляскавите ѝ центрове са Антиохия в Сирия и Александрия в Египет, но не им отстъпват и малоазийските градове Пергам и Ефес (дн. в Турция), Атина в Гърция, Сиракуза на о. Сицилия. Гръцкият език се разпространява из цялото Източно Средиземноморие, а елинистическите държави съжителстват с многобройни местни общности. По-късно елинистическият Изток е завоюван от Рим и става важна съставка на античната гръко-римска средиземноморска цивилизация.

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

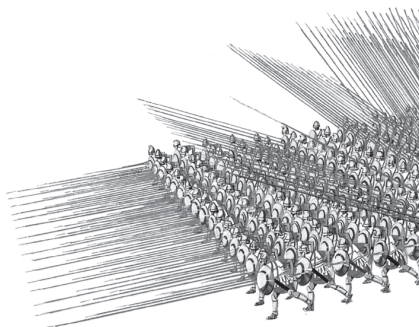
- Съставете хронология на елинистическия свят, като използвате линията на времето.
- Опишете елинистическата цивилизация с помощта на текста и приложението: а) време и процес на възникване; б) разпространение; в) центрове; г) основна характеристика; д) език.
- Дайте примери за взаимопроникването на гръцката и източните култури. *Задача за проучване:*
- Кога и къде бил построен Александрийският фар? Каква била функцията на това съоръжение, смятано за едно от чудесата на древния свят?

ИСТОРИЧЕСКИ ИЗВОР

Александрия Египетска. Справочник, „География“, I в. пр.Хр.

Изгодите от местоположението на Александрия са твърде разнообразни, тъй като това място се мие от две морета – на север от Египетското море, а на юг – от Мариийското блатно езеро, което носи името Мареотуда. Езерото се пълни с вода от р. Нил посредством канали, по тези канали се извършва по-голям търговски трафик, отколкото по морето, тъй че пристанището в езерото е по-богато от морското пристанище. На същото място и износът на Александрия е по-голям от вноса.

● *Защо разположението на града благоприятства развитието на търговията?*

Македонската фаланга

ЗНАЕТЕ ЛИ, ЧЕ...

■ Неяснотата около етническият произход на древните македонци играе роля и в съвременната политика. Спорът за името на Република Македония между нея и Република Гърция се основава на хипотезите за гръцкия или негръцкия произход на древните македонци и пряката връзка на съвременното население на Република Македония с народа на Александър Велики.

ДРЕВНИ ЦИВИЛИЗАЦИИ НА ИЗТОКА, ЕЛАДА, ТРАКИЯ И ЕЛИНИЗМА

Попълнете сравнителната таблица, като използвате текстовете на темите и приложенията.

Цивилизация	Период на съществуване	Форми на държаavnост	Важни събития	Бележити личности	Религиозни култове	Културни постижения
Египет						
Месопотамия						
Евреи						
Елада						
Тракия						
Еллинистически държави						

11. ДРЕВНА ИСТОРИЯ НА ИТАЛИЯ. РАЖДАНЕТО НА РИМ

НАЙ-ДРЕВНИТЕ ЖИТЕЛИ НА ИТАЛИЯ

Апенинският, или Италийският, полуостров е сред европейските територии, отрано заселени от човека. През бронзовата епоха там се развиват култури, свързани с преселението на племена от изток и север. През II хил. пр.Хр. прониква нова вълна от племена, познаващи желязото, които оформят групата на италийците.

В областта Тоскана се развива цивилизацията на тайнствениите етруски. Според някои учени те били местен народ, а други ги смятат за преселници от Западна Мала Азия. Етруските притежават писменост и развита градска цивилизация и оказват силно културно и политическо влияние върху околните народи.

В Южна Италия се заселват гръцки колонисти и тя получава името „Велика Гърция“, а на о. Сицилия и о. Сардиния се настаняват и преселници от финикийската колония Картаген. На север, по долината на р. По проникват келтски племена, наречени гали. Най-важна роля в историята на Италия изиграват латините – народ, живеещ по долината на р. Тибър, в областта Лациум, където възниква Древният Рим.

ОСНОВАВАНЕТО НА РИМ

Легендите приписват основаването на Рим през 753 г. пр.Хр. на братята близнаци Ромул и Рем, от царската фамилия на латинския град Алба Лонга, смятани за синове на бог Марс и потомци на троянския герой Еней. Поради предсказание, според което те щели да убият дядо си Нумитор и да вземат властта му, близнаците са изхвърлени край Капитолийския хълм, но са открити от вълчица, която ги спасява и отхранва. Оттогава римляните се наричат „синове на Вълчицата“. След свада Ромул убива брат си и става първият римски цар.

ФОРМИРАНЕТО НА РИМСКИЯ НАРОД

Ромул разделя населението на три племена – латини, етруски и сабини, а при цар Сервий Тулий са уредени култовете и първите закони на римския народ. Коренните жители на Рим формират общността на *патрициите*, която контролира цялата обработваема земя и владее града. В него се заселват и хора от околността. Те са наречени *плебеи* и се намират в различни форми на зависимост от патрициите. Особено тежко за плебеите е дълговото робство. Макар да са силно повлияни от етруската култура, римляните говорят латински език и установяват тесни връзки с останалите латински градове в Лациум.

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

1 Опишете културното и етническото многообразие в Древна Италия с помощта на картата в приложението. *Задачи за проучване:* 2 Какво означава фразата „Седемте хълма“ на Рим? 3 Кой е Еней и каква била съдбата на Троя? 4 Попълнете таблицата за древните жители на Италия.

ИСТОРИЧЕСКИ ИЗВОР

Патрици и плебеи. „Римски гревности“ от Дионисий Халикарнаски, I в. пр.Хр.

И тъй, Ромул, като отцепил низшите от висшите, създаде закони и наредил какво трябва да правят едните и другите. Патрициите трябва да заемат и изпълняват жреческите длъжности и *магистратурите*, да правораздават и със силата на правото да управляват държавата, като неотлъчно следят за хода на работите в града. Плебеите пък трябва да бъдат освободени от задължението да водят тези дела, тъй като нямали опит в управлението, пък и поради липса на средства нямали възможност да се занимават с тях. Ето защо те трябва да обработват земята, да отглеждат добитък и да се занимават с доходни занаяти, за да не се бунтуват както в други държави.

- Как Ромул разпределил обществените задължения между патрициите и плебеите?
- Справедливо ли ви се струва подобно разпределение?
- Какво означава в случая думата „магистратури“?

Капитолийската вълчица, VI – V в. пр.Хр. Фигурите на Ромул и Рем са добавени през XVI в.

Областта Тоскана	Южна Италия	Сардиния, Сицилия	Долината на р. По	Областта Лациум
		Гърци,		

12. РИМСКАТА РЕПУБЛИКА

ВЪЗНИКВАНЕ И УСТРОЙСТВО НА РИМСКАТА РЕПУБЛИКА

Монархията се превръща в бreme за римския народ и през 509 г. пр.Хр. той въстава срещу последния цар Тарквиний Горди. След свалянето му от власт в Рим е установено управление, наречено *рeпублика*. Републиката се управлява от двама консули, избрани ежегодно от римския народ. Важна роля играе сенатът, в който участват само патрициите. Те имат надмощие и в народното събрание, където постепенно получават представителство и плебеите. След ожесточена борба за равни права, която трае няколко века, плебеите получават правото да владеят обществена земя, да сключват бракове с патриции и да участват в политическия живот. Част от плебейските фамилии са включени в управлението и се формира ново знатно съсловие на т.нар. нобили.

Наред с консулите, в Римската република има много други длъжности на изпълнителната и съдебната власт – *магистратури*, но всички те се избират през определен срок и никога не се заемат от само един човек. Единствено в извънредни ситуации на голяма опасност за държавата се избира *диктатор*, който получава върховната власт, но за не повече от шест месеца.

РИМСКИТЕ ЗАВОЕВАНИЯ

Началните векове от съществуването на римската държава са съпътствани от постоянни борби със съседите – сабини, латини, етруски. Рим постепенно привлича за съюзници повечето латински градове и подчинява Средна Италия. След като в края на IV в. пр.Хр. едва не е унищожен от галски нашественици, градът край Тибър подновява своята военна *експанзия*. Бавно и планомерно римската армия, организирана в *легиони* от патриотично настроени граждани, овладява цялата територия на Италия.

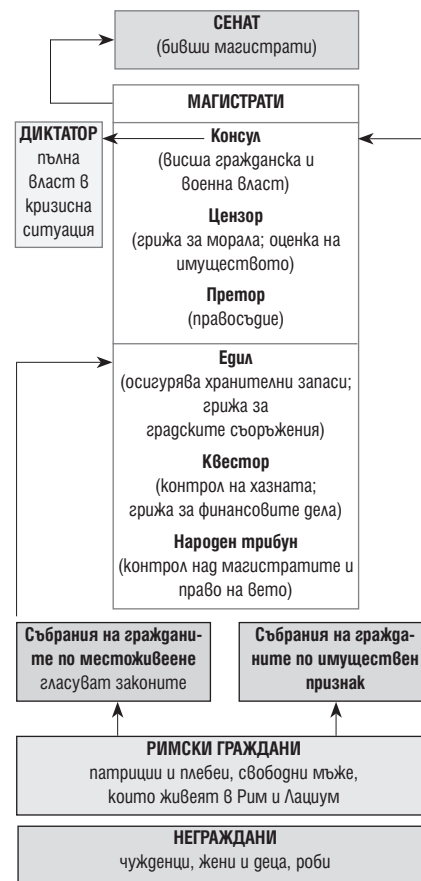
Особено тежки са войните с Картаген, известни като Пунически войни (III и II в. пр.Хр.). През Първата пуническа война римляните са принудени да развият морското дело, за да се сражават успешно с картагенския флот. Нейният край не решава конфликта и по време на Втората пуническа война (218 – 201 г. пр.Хр.) картагенците, водени от гениалния полководец Ханибал, нахлуват в Италия и заплашват самото съществуване на Рим. Римляните, начело със Сципион Африкански, побеждават опасния враг и му налагат тежки мирни условия. В Третата пуническа война (149 – 146 г. пр.Хр.) Картаген е сломен и разрушен, а Западното Средиземноморие е почти изцяло завоювано от Рим.

Заседание на римския сенат, стенопис от XIX в.

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

- 1 Обяснете държавното управление на Римската република.
- 2 Защо се приема, че то имало аристократичен характер?
- 3 Обсъдете: как политическият строй на републиката гарантирал, че властта няма да бъде присвоена от едно лице. *Задачи за проучване:*
- 4 Кои от термините, които се използвали в Римската република, са познати и в съвременния живот?
- 5 На територията на коя съвременна държава се намирал Картаген и запазен ли е до днес този древен град?

ИСТОРИЧЕСКИ ИЗВОР

Борбите на плебеите за равноправие. „От основаването на града“, Тит Ливий – римски историк от I в. пр.Хр. – I в. сл.Хр.

След това се започнали преговори за примирие. Споразумението било постигнато, при условие че плебеите ще имат свои специални магистрати, които да са свещени и неприкосновени и които да имат правото да им оказват помощ срещу консулите, като никой от патрициите да няма право да зема тази длъжност. По такъв начин били избрани двама плебейски [народни] трибуни... Те си избрали трима колеги... Някои твърдят, че на Свещената планина били избрани само двама трибуни и там бил прокаран и законът за неприкосновеността.

- Защо било нужно избирането на специални защитници на плебеите?
- Защо тяхната личност била свещена и неприкосновена?

13. ОТ РЕПУБЛИКА КЪМ ИМПЕРИЯ

КЪСНАТА РИМСКА РЕПУБЛИКА

Първоначално устройството на Рим наподобява гръцките полиси. След като побеждава Картаген и налага контрол над италиийските си съюзници, Рим става истинска териториална държава. През II и I в. пр.Хр. промени претърпява и римското общество. Нобилите се превръщат в олигархия, която управлява републиката чрез сената и пренебрегва правата на останалите римски граждани, наричани плебеи. Това води до остри социални сблъсъци и до политически промени. В края на II в. пр.Хр. армията става професионална. Войниците подкрепят своите пълководци, което отваря пътя към еднoлична власт чрез длъжността на диктатора. Първ диктатор, опрян на армията си, е Сула, но той бързо се отказва от властта.

ПРЕХОДЪТ КЪМ ИМПЕРИЯ

През 60 г. пр.Хр. се стига до формиране на т.нар. Първи триумвират, съставен от Помпей, Красс и Юлий Цезар. В избухналите между тях войни победител излиза Цезар, който е обявен за пожизнен диктатор. Междувременно Рим завладява голяма част от Балканския полуостров, Мала Азия, Галия (дн. Франция) и значителни територии от Близкия изток.

През 44 г. пр.Хр. група републиканци убиват Цезар, обвинен, че иска да възстанови монархията. Те са разгромени, а държавата попада в ръцете на Втория триумвират – Лепид, Октавиан и Марк Антоний. Развръзката на конфликта става през 31 г. пр.Хр. Тогава Октавиан – осиновен син на Юлий Цезар, разбива Марк Антоний и неговата съюзница и любима – египетската царица Клеопатра. Египет е завладян, а римската държава навлиза в нова епоха.

РИМСКАТА ИМПЕРИЯ

Опрян на народа и армията, Октавиан, наречен Август (свещен), въвежда нова форма на управление. Той запазва републиканската фасада, но приема титлата император и става „първ гражданин на републиката“, като на практика създава ново държавно устройство – империя. При приемниците му от Юлиево-Клавдиевата династия тази форма се утвърждава окончателно. Римската империя преживява бурен възход и в началото на II в., при император Траян, достига най-голямото си разширение.

През III в. империята е обхваната от криза. Това води до установяване на нова политическа система, в която императорът има почти неограничена власт. През IV и V в. Римската империя е принудена да се отбранява от нашествията на варварите, които водят до рухването на нейната западна половина. Оформя се Източната Римска империя (Византия), която оцелява още едно хилядолетие.

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

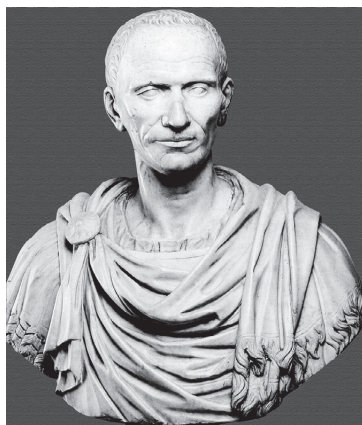
- 1 Какви според вас били предимствата и недостатъците на професионалната армия в Древния Рим?
- 2 Кои от известните личности от Късната република са ви познати по име от произведения на изкуството: романи, филми, пиеси? Задача за проучване:
- 3 Кога, как и защо паднала Западната Римска империя?

ИСТОРИЧЕСКИ ИЗВОР

Установяване на еднoличната власт на Октавиан Август. „Деяния на божествения Август“, I в. сл.Хр.

През шестото и седмото консулатство [28 – 27 г. пр.Хр.] облечен по всеобщо съгласие с неограничена власт, аз [Октавиан] потуших гражданската война и предадох държавата от своята власт в ръцете на сената и римския народ. За тази своя заслуга по постановление на сената бях наречен Август [свещен] и... в заседателната зала на сената бе поставен златен щит с надпис, свидетелстващ, че сенатът и римският народ ми го поднасят в дар заради моята доблест, милосърдие, справедливост и благочестие. От това време насам аз стоях по-горе от всички по достойнство, а по власт не превишавах с нищо всеки един от колегите си по заеманите от мене длъжности.

● Какви заслуги приписвал сенатът на Август? ● Искрен ли е той, когато твърди, че с нищо не превишавал по власт своите колеги?

Гаї Юлий Цезар

Монета на император Траян

ЗНАЕТЕ ЛИ, ЧЕ...

Гай Юлий Цезар бил прочут с остроумието си и кратката си, но изящна фраза. Когато започнал гражданската война срещу Помпей, той пресякъл реката Рубикон, навлизайки в Италия с думите „Жребият е хвърлен!“. След една от победите си на изток изпратил вест на сената, състояща се само от три думи: „Дойдох, видях, победих!“.

14. ОБЩЕСТВО И РЕЛИГИЯ В РИМСКАТА ИМПЕРИЯ

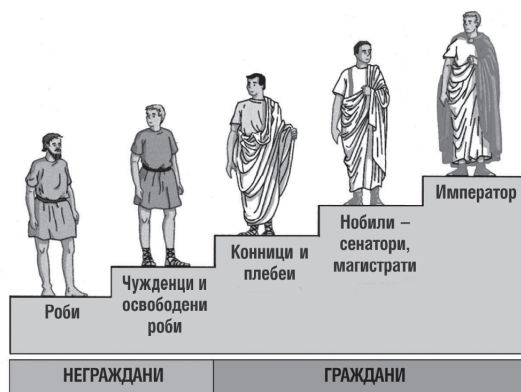
РИМСКОТО ОБЩЕСТВО

След политическото изравняване между двете древни съсловия на патрициите и плебеите, през Късната република се оформя нова върхушка, наречена нобили. Тя е тясно свързана със сената и с огромни поземлени имоти. На второ място в социалната стълбичка са т.нар. конници, които се занимават с търговия и финансови операции. Останалата част от римските граждани обеднява и е назовавана с древното име плебеи, което вече означава просто съсловие на бедните. Мнозина плебеи стават храненици на държавната хазна. Непълноправни в много отношения са и жените, макар че през епохата на империята тази ситуация се променя, особено в аристократичните среди. Голяма част от жителите на империята нямат статут на римски *граждани*, което също ограничава техните права. През 212 г. почти всички свободни поданици на Рим стават римски граждани, но губят основната привилегия на римския гражданин *готозава* – да не плащат данъци. Тя е запазена само за жителите на столицата Рим.

На дъното на социалната стълбичка са робите, третираны от римското право като „вещи“. През 74 – 71 г. пр.Хр. Италия е разтърсена от робско въстание, водено от тракиецът Спартак, което е потушено с извънмерни усилия. През II и III в. отношението към робите се смекчава и се засилва процесът на освобождаването им.

РИМСКАТА РЕЛИГИЯ

Древната римска религия има много сходства със старогръцката. Начело на римския *пантеон* стои богът гръмовержец Юпитер, отъждествен по-късно и с гръцкия Зевс. Негова съпруга е могъщата Юнона (съответна на гръцката Хера). Боговете са представяни като безплътни духове. По-късно те са изобразявани по гръцки маниер като хора, а в пантеона проникват и чисто гръцки божества като Аполон и гр. Особено популярен е култът към Веста – пазителката на домашното огнище, чиито жрици – весталките – пазят обет за безбрачие. В Късната империя римският пантеон се обогатява с източни божества като Изига, Митра, Серапис. Много важна роля за държавата гобива култът към гения на императора (т.е. дух покровител на императора).

Римското общество (до 212 г.)

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

- 1 Изяснете термините патриций, плебей, римски гражданин в: а) Ранната република; б) Късната република; в) Римската империя.
- 2 Как си обяснявате обстоятелството, че жените в Рим нямали почти никакви социални права? Кога това положение се е променило в съвременния свят? Какво знаете за феминизма? *Задачи за проучване:*
- 3 Научете повече за Спартак и за неговата връзка със съвременните български земи.
- 4 Посочете кои планети от Слънчевата система носят имена на римски божества.

ИСТОРИЧЕСКИ ИЗВОР

Римската държава според Полибий, древногръцки историк, II в. пр.Хр.

И тъй, в римската държава имало три управления... При това всички функции били разпределени между отделните власти... така равномерно и правилно, че никои... не би могъл да се произнесе по категоричен начин дали управлението в своята съвкупност е аристократическо, демократическо или монархическо. Ако съсредоточим вниманието си върху консулската власт, римската държава ще ни се представи като напълно монархическа и царска. Ако обърнем внимание на сената – тази държава ще ни се вижда аристократическа. Ако ли пък някой се взгледа по-внимателно в правата на народа, той ще сметне римската държава за подчертано демократическа.

- *Защо Полибий твърди, че е трудно да се определи каква точно е римската политическа система?*
- *Припомнете си и определете кои институции защитавали интересите на плебеите.*

ЗНАЕТЕ ЛИ, ЧЕ...

□ За разлика от много други религии римската религия се отличавала с голям практицизъм. Основният принцип на връзка с боговете бил „Давам, за да дадеш!“. Поради това един от римските консули извършил следната постъпка. Когато преди битка с картагенците по море жрецът му докладвал, че свещените кокошки не искат да кълват, което било лоша поличба, той ритнал клетката им във водата с думите: „Като не искат да ядат, нека да пият!“.

15. РАЖДАНЕТО НА ХРИСТИЯНСТВОТО. ХРИСТИЯНСКАТА РЕЛИГИЯ И ЦЪРКВА ПРЕЗ I – III В.

ВЪЗНИКВАНЕ НА ХРИСТИЯНСТВОТО

През I в. пр.Хр. римляните овладяват Палестина, където значителна част от населението са евреите, изповядващи вяра в един бог. Те вярват, че са „богоизбран народ“ и че ще се появи цар, „месия“, който ще ги отърве от чуждото робство. В началото на I в. сред евреите започва да проповядва Иисус, който се обявява не само за „месия“, но и за Син Божи, и насочва посланието си към всички хора. Той идва да ги спаси от първородния грях, а не от чуждото господство. По искане на еврейските първенци Иисус е осъден и разпънат на кръст като бунтовник. Според последователите му той възкръсва от мъртвите и се възнеса при своя Отец.

◀ Ранен образ на Иисус, IV в.

Повечето евреи не приемат новата религия, но учениците на Иисус – апостолите, я разпространяват из цялата Римска империя. Появява се Новият завет, който обединява разказите за живота, смъртта и възкресението на Иисус, наречен Христос (Месия). Новата религия скоро привлича вниманието на римските власти. Християните отказват да изпълняват римските закони – не се молят публично, а на закрити места не принасят жертви пред статуята на императора, не уважават официалната религия, наричат другите жители на империята езичници и странят от тях.

РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ХРИСТИЯНСТВОТО И ОФОРМЯНЕ НА ЦЪРКВАТА

През II и III в. християнското учение привлича нови и нови последователи. Като основни центрове се издигат Антиохия, Александрия и Рим. Важно значение запазва и Йерусалим като град, в който Иисус изтърпява кръстните мъки и където се намира Божия гроб. Християните се организират в общини начело с епископи (наблюдатели), които осъществяват ръководството им и връзката с римските власти.

Цялата общност на християните формира Вселенската църква. Тя се намира в органична връзка с Бог, когото християните си представят най-често като Света Троица – триединство от Бог Отец, Бог Син (Иисус Христос) и Свети Дух. Постепенно важно значение добива и култът към майката на Иисус, Мария, наричана Богородица или Дева Мария. Сред християнските общности съществуват различни тълкувания. Едни приемат и Стария, и Новия завет, други отхвърлят всякаква връзка с юдейската религия. През III в. римските власти ожесточават преследванията срещу християните. Въпреки това броят им расте и през IV в. християнството не само е узаконено, но става официална държавна религия на Римската империя.

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

❶ Къде възникнало християнското учение и каква е неговата връзка с юдейската религия? ❷ Защо римските власти преследвали ранните християни? *Задача за проучване:* ❸ Разучете какво представляват молитвата „Отче наш“ и Символът на вярата.

ИСТОРИЧЕСКИ ИЗВОР

Из Новия завет, Евангелие на Матей

... 5. А ангелът проговори, като каза на жените: Вие не се бойте, защото зная, че търсите разпнатия Иисус. 6. Няма Го тук; защото възкръсна, както и рече; дойдете и вижте мястото, гдето е лежал Господ. 7. Игете скоро да кажете на учениците Му, че е възкръснал от мъртвите; и ето той отива преди вас в Галилея; там ще го видите... 18. Тогава Иисус се приближи към тях и им говори, казвайки: Даде Ми се всяка власт на небето и на земята. 19. Игете, прочее, научете всичките народи, и кръщавайте ги в името на Отца и Сина и Светия Дух, 20. като ги учите да пазят всичко, що съм ви заповядал; и ето Аз съм с вас през всичките дни до свършека на века.

- Какво значение има за християните вярата във възкресението? Защо един от най-важните празници в християнството е именно Възкресение Христово (Великден)?
- Какво послание отправил Иисус към своите ученици, след като възкръснал?

ЗНАЕТЕ ЛИ, ЧЕ...

□ Сред учениците на Иисус Христос се открояват апостолите Петър и Павел. Апостол Петър се смята за основател на Римската и Антиохийската църква, а римският папа се смята за негов наследник и носи неговите ключове, които според вярването отключват портите за Рая. Апостол Павел пък е най-големият мисионер, който привлича и езичниците към християнското учение. Неговите „Послания“ са част от Новия завет на Библията.

16. РИМСКАТА КУЛТУРА

■ ФОРМИРАНЕ И ВЛИЯНИЯ

Древните римляни се оформят като народ в зона на разнообразни етнически и културни влияния. Самият римски народ обединява латински, сабински и етруски племена. Особено силно е влиянието на високо развитите етруски, от които римляните наследяват множество елементи в културата, религията и държавното устройство. Римският народ обаче говори на латински език, родствен на останалите италиански езици, и в хода на завоеванията съумява да го наложи в обширни територии. От латинския произхождат съвременните европейски езици от романската група – френски, италиански, испански, португалски, румънски и гр.

Римляните изпитват силно културно влияние и от гръцката и елинистическата цивилизация, които опознават след завладяването на Средиземноморието. Гръцкият език остава език на културата, философията, историята. Римският елит се увлича от гръцката митология и религия. В резултат от римското завладяване на Средиземноморието се оформя единната антична гръко-римска цивилизация, която ляга в основата на съвременната европейска цивилизация и създава образци, ненадминати до днес.

■ ПАМЕТНИЦИ, ПОСТИЖЕНИЯ И ЛИЧНОСТИ

Римляните надминават предшествениците си в архитектурата и строителството. Сред най-внушителните им постижения са Колизеят и Пантеонът в Рим, но също и многобройни арки, мостове, пътища, амфитеатри, терми, укрепителни съоръжения, с които е осеяна цялата бивша територия на империята.

Друго безспорно постижение е римското право – широко развита система, залегнала в основата на съвременното право. Заедно с гръцкия език латинският се превръща в език на науката и до днес почти цялата научна терминология има гръцки и латински произход. Макар че усвояват повечето постижения чрез гръцко посредничество,

римляните също дават на световната култура големи имена. Сред тях изпъкват поетите Вергилий и Овидий, автори като Цезар, Тит Ливий и Тацит, оратори и философи като Цицерон и Сенека. През периода на Късната империя, наред с автори като Василий Велики и Йоан Златоуст, творят и латиноезичните християнски мислители Тертулиан и Августин Блажени. Латинският език надживява империята и остава език на Църквата и елита през цялото Средновековие.

◀ **Траяновата колона в Рим.** Издигната през 113 г. на форума на император Траян в чест на победата му над даките.

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

1 От кои култури и цивилизации са повлияни най-силно римляните? 2 В кои области са най-големите постижения на римската култура? *Задача за проучване:* 3 Съществуват ли паметници на римската култура в във вашето селище или област?

ИСТОРИЧЕСКИ ИЗВОР

Римското градоустройство.

Страбон, „География“, I в. пр.Хр. – I в. сл.Хр.

Докато елините смятали, че при строежа на своите градове са постигнали особено успешно целта си, като им придават красотата и яркост, построят пристанища и се сдобият с плодородна земя, римляните, напротив, обръщали особено внимание на онова, което елините биха пренебрегнали, а именно каменната настилка на улиците, водопроводите и отточните канали, които можели да про-чистват нечистотиите на града и да ги отвеждат в р. Тибър. Римляните снабдили с каменна настилка и пътищата, които водят извън града... Количеството на докарваната чрез водопроводите вода е толкова голямо, че цели реки протичат през града и почти всяка къща има свое водохранилище и чешма и водоскок.

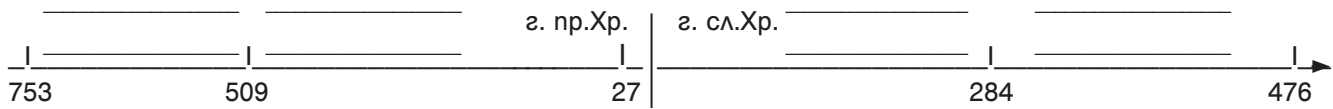
● *Защо римляните отдавали толкова голямо значение на водоснабдяването?* ● *Решен ли е този въпрос днес?* ● *Каква е ролята на пътищата и как римляните се справили с този проблем?*

ЗНАЕТЕ ЛИ, ЧЕ...

□ Римската правна система регулирала подробно всички области на обществения и частния живот. Много от съвременните термини в правото имат латински произход и се свързват с Древния Рим и неговите съдилища. Принципите на римското частно право и до днес лежат в основите на съвременното правораздаване.

ДРЕВНИЯТ РИМ – ДЪРЖАВНОСТ И КУЛТУРА

1. Подчертайте от изброените само етническите общности, които населяват Италийския полуостров в древността.
Сабини, минойци, етруски, латини, шумери, асирийци, финикийци, елини, келти, тракийци, акадци, италийци, микенци.
2. Попълнете правилно в линията на времето периодите от историята на Древния Рим: *Късна империя, република, Ранна империя, царски период.*

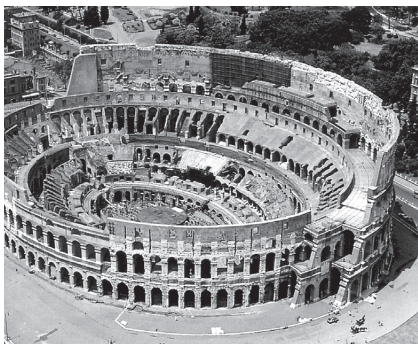
3. Изяснете управлението на Римската република, като допълните на правилните места: *консули, сенат, народни трибуни, диктатор, народни събрания.*

Законодателна власт –

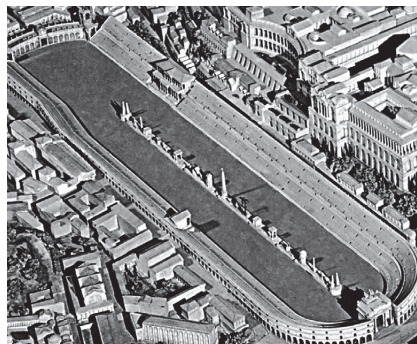
Изпълнителна власт – едили, квестори, цензори,

Съдебна власт – претори,

4. Сравнете републиканското устройство на Рим с: а) монархията в Древния изток; б) атинската демокрация. Посочете прилики и разлики.
5. Изяснете характера на политическия строй, установен от Октавиан Август, чрез оценката на философа Сенека: „Императорът се скрил в републиканска мантия“.
6. Въз основа на знанията ви за формирането и влиянията в римската култура организирате дискусия по следните въпроси:
 - а) Вредни ли са за една общност „чужденците“ по произход, религия и култура? Защо?
 - б) Носи ли полза културното общуване и за кого е тя?
 - в) Може ли в днешния свят да има независимо развиващи се култури? При какви условия?
7. Прочете по групи и съставете съобщения за следните римски строителни постижения:

Колизеят

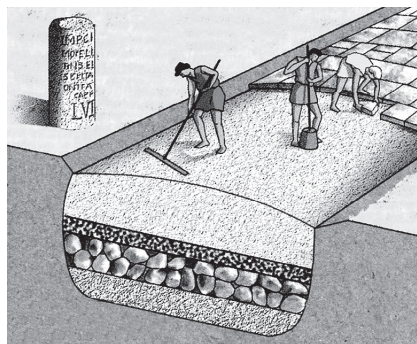
Големият цирк

Римски терми

Акведукт

Римски път

Базлика

Агора – 1. Централен площад на елинския град. 2. Пазарен площад.

Акропол – укрепената, най-висока част на античния град; букв. горен град.

Амфитеатър – 1. Съоръжение с елипсовидна форма, където се провеждали развлекателни събития в античния свят.

Античност – периодът на развитие на Древна Гърция и Древния Рим (VIII в. пр. Хр. – V в.); в по-широк смисъл – цялата древно история.

Аристокрация – 1. Висше съсловие, претендиращо за благороден произход, знатни хора. 2. Форма на политическо управление в Древна Гърция, власт на знатните.

Археология – наука, изследващата човешката култура чрез издирване и анализ на материалните останки.

Библия – свещената книга на евреи и християни.

Буквено писмо – писменост, основана на букви, всяка от които изразява отделен звук от човешката реч.

Варвари – според древните гърци и римляни всички останали народи, които говорят на неразбираеми езици и имат по-ниска култура.

Гений – 1. В римската религия дух покровител на всеки човек. 2. Извънредни способности и таланти. 3. Човек с извънредни способности и таланти.

Граждани – 1. Жители на градовете. 2. Пълноправни жители на дадена държава.

Демокрация – 1. Форма на политическо управление в Древна Гърция, власт на народа (демоса). 2. Съвременна политическа форма на управление. При пряката демокрация много от решенията се вземат чрез допитвания до народа (референдуми), но като цяло тя се осъществява чрез изборни представителства.

Диктатура – 1. Извънредна магистратура в Древния Рим, с не повече от шестмесечен срок. 2. Форма на еднoлично управление, опряна на силата, а не на законите.

Еволюция – постепенен и непрекъснат процес на развитие.

Езичници – така юдеите, християните и мюсюлманите наричат привържениците на политеистичните религии.

Елинизъм – 1. Епоха на разпространение на елинската цивилизация в Източното Средиземноморие. 2. Елинската игентичност.

Ера – голям отрязък от време, начало на летоброене. Новата ера е времето от раждането на Христос (сл.Хр., сл.н.е.), а времето преди него е пр.Хр. (пр.н.е.).

Жрец – човек, който чрез специални ритуали осигурявал връзката между хората и боговете.

Исторически извори – всички следи, по които науката история възстановява миналото. Основните видове са материалните и писмените.

Йерархия – строго определен ред в дадена система.

Йероглифи – знакова писменост, характерна за Древен Египет, Китай, Япония, в която знаците представляват опростени изображения.

Клинопис – вид писменост, характерна за Месопотамия, където знаците имат клиновидна форма.

Колонизация – създаване на колонии – поселища в далечни земи, извън родината.

Легион – основна бойна единица в римската армия, съставена предимно от тежковъоръжени пехотинци.

Магистратура – 1. Орган на управлението в Древния Рим, свързан с изпълнителната или съдебната власт. 2. Степен на висшето образование в съвременния свят. 3. Съвременна управленска институция.

Мистерии – 1. Религиозни ритуали, свързани често с тайно посвещаване. 2. Вид средновековен театрален жанр.

Мит – предание или легенда, свързани с религията и историята, в които понякога са отразени и действителни исторически събития.

Монотеизъм – вяра в един бог; единобожие.

Некропол – древно гробище.

„**Неолитна революция**“ – процесът на преминаване от присвояващо стопанство (събирателство, лов и риболов) към произвеждащо стопанство (земеделие и животновъдство) и уседнал начин на живот.

Новокаменна епоха – периодът от усвояването на земеделието до откриването на металите (между 9000 и 5000 г. пр. Хр.).

Номади – хора, които нямат постоянно местожителство и се местят в търсене на храна.

Олигархия – власт на малцинството.

Олимпийски игри – религиозни и спортни празненства, провеждани през определен период от време (на всеки четири години). По време на тяхното провеждане в цяла Елада царял мир. Забранени са през 394 г. от римския император Теодосий I като противоречащи на християнската религия. Възобновени са през 1896 г. като световно спортно събитие, свързано с политиката за мир между народите.

Пантеон – 1. Съвкупност от богове в дадена религия. 2. Храм, посветен на всички богове.

Папирус – вид тръстиково растение, характерно за Египет, от което се изработвал материал за писане.

Патрици – най-старите и богати жители на Рим.

Плебеи – новите, по-бедни заселници в Древен Рим.

Полис – 1. Древногръцката дума за град. 2. Елинска държава, състояща се от градски център и селска околност, управлявана от аристократични или демократични органи на властта.

Политеизъм – вяра в много богове; многобожие.

Праистория – първият и най-продължителен период от развитието на човечеството; от появата на човека до появата на писмеността и на първите цивилизации и държави (от преди 5 000 000 години до преди около 6000 години).

Пряка демокрация – демократично управление, осъществявано чрез допитвания до народа (референдуми), решенията се вземат от всички имащи право на глас.

Религиозен култ – религиозно почитане и служене на божество заедно със свързаните с това обреди.

Република – 1. Форма на управление, възникнала в Древния Рим след свалянето на монархията, от латинското „res publica“ – дело на народа, държавно дело, публични дела. 2. Форма на държавно управление, при която властта се разпределя между президент и парламент. При парламентарните републики по-голяма тежест има парла-

ментът (Народното събрание в Република България), а при президентските републики по-голяма власт има президентът.

Роби – безправно съсловие, което в определени случаи (Древна Гърция и Древния Рим) е напълно лишено от човешки права и е третирано като „вещи“.

Стадион – спортно съоръжение, възникнало през Античността.

Театър – 1. Съоръжение за провеждане на театрални представления, но и за политически събития в Древна Гърция. 2. Вид сценично изкуство, възникнало в Древна Гърция.

Терми – обществени бани в Древния Рим.

Тирания – 1. Особена еднолична форма на управление в Древна Гърция. 2. Насилствено, незаконно управление.

Титани – 1. Раса на богове от древногръцката религия, предшестваща олимпийските богове. 2. Значителни личности в дадена епоха или област на живота.

Триумвират – съюз, управление на трима души.

Фаланга – боен строй на пехотата в Древна Гърция и Древна Македония.

Философия – наука за света и човека, възникнала в Древна Гърция. Буквално означава „любомъдрие“.

Форум – 1. Главен площад в римските градове, център на политическия и икономическия живот. 2. Крупна обществена проява.

Ното Sapiens – от латински „разумен човек“, биологичният вид, към който принадлежи съвременният човек.

Хоплит – тежковъоръжен елински воин пехотинец.

Хронология – помощна историческа наука, която датира събитията и ги подрежда във времето.

Цивилизация – форма на развитие на обществото; отличава се с градове, различни обществени групи, централно управление, писменост, развита култура, сложна религия.

Юдаизъм – религия на гревните евреи. Оформила се напълно в Юдейското царство, откъдето идва името.

ПРАИСТОРИЯ. ПЪРВИТЕ ЦИВИЛИЗАЦИИ

1. КЪДЕ СА ОТКРИТИ НАЙ-РАННИТЕ ОСТАНКИ ОТ ХОРА?

- А) в Източна Европа
- Б) в Източна Азия
- В) в Източна Африка
- Г) в Източна Австралия

2. ПРЕДЦИТЕ НА СЪВРЕМЕННИЯ ЧОВЕК СЕ ПОЯВЯВАТ ПРЕДИ:

- А) 100 000 години
- Б) 40 000 години
- В) 15 000 години
- Г) 5000 години

3. ПРЕМИНАВАНЕТО НА ЧОВЕКА КЪМ УСЕДНАЛ ЖИВОТ И ПРОИЗВЕЖДАЩО СТОПАНСТВО, ОСНОВАНО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ЖИВОТНОВЪДСТВОТО, СЕ НАРИЧА:

- А) праисторическа епоха
- Б) „палеолитна революция“
- В) „неолитна революция“
- Г) човешка еволюция

4. КУЛТУРАТА НА НОВОКАМЕННАТА ЕПОХА ПРОНИКВА НА БАЛКАНИТЕ ПРЕДИ ОКОЛО:

- А) 10 000 години
- Б) 6000 години
- В) 2000 години
- Г) 1000 години

5. ЕГИПЕТСКАТА ДЪРЖАВА СЕ ФОРМИРА ПРЕДИ ОКОЛО:

- А) 5000 години
- Б) 3000 години
- В) 2000 години
- Г) 1500 години

6. ПРЕЗ КОЙ ПЕРИОД ОТ ИСТОРИЯТА НА ДРЕВЕН ЕГИПЕТ СА ПОСТРОЕНИ ПОКАЗАНИТЕ ПАМЕТНИЦИ?

- А) Средното царство
- Б) Старото царство
- В) Новото царство
- Г) Късен Египет

7. ХИКСОСИТЕ СА:

- А) египетски жреци
- Б) азиатски номади, завоювали Северен Египет
- В) робското съсловие в Египет
- Г) жителите на областта на Тива

8. ХИМИЯТА И АНАТОМИЯТА СЕ РАЗВИВАТ В ЕГИПЕТ ВЪВ ВРЪЗКА С:

- А) изграждането на пирамидите
- Б) готварското изкуство
- В) изработването на мумии
- Г) напредъка на медицината

9. АМОН РА Е ЕГИПЕТСКИ БОГ НА:

- А) Луната
- Б) Слънцето
- В) подземния свят
- Г) пустинята

10. ДРЕВНИТЕ ШУМЕРИ СА НАРОД ОТ:

- А) Европа
- Б) Египет
- В) Палестина
- Г) Месопотамия

11. ЦАР САРГОН ВЕЛИКИ ОСНОВАВА:

- А) Акагското царство
- Б) Шумеро-Акагското царство
- В) Вавилон
- Г) Асирийската империя

12. ГРАД УР Е СТОЛИЦА НА:

- А) Акагското царство
- Б) Шумеро-Акагското царство
- В) Асирийското царство
- Г) цяла Месопотамия

ПРАИСТОРИЯ. ПЪРВИТЕ ЦИВИЛИЗАЦИИ

13. СТАРОВАВИЛОНСКОТО ЦАРСТВО ВЪЗНИКВА СЛЕД НАШЕСТВИЕ НА:

- А) египтяни
- Б) хети
- В) асирийци
- Г) номадски племена

14. НАЙ-МОГЪЩАТА ВЪВ ВОЕННО ОТНОШЕНИЕ МЕСОПОТАМСКА ДЪРЖАВА Е:

- А) Акадското царство
- Б) Вавилон
- В) Асирия
- Г) Шумер

15. „ЧЕРНОГЛАВИ“ В ШУМЕР СА НАРИЧАНИ:

- А) жреците в храмовете
- Б) свободните земеделци, занаятчии и търговци
- В) професионалните военни
- Г) робите военнопленници

16. КОЯ ЧЕРТА НА ОБЩЕСТВОТО В МЕСОПОТАМИЯ Е УНИКАЛНА ЗА ДРЕВНИЯ ИЗТОК?

- А) липсата на ясно обособена аристокрация
- Б) относително малкият брой роби
- В) професионалното военно съсловие
- Г) многобройни жреци

17. ИЩАР Е МЕСОПОТАМСКАТА БОГИНЯ НА:

- А) любовта и плодородието
- Б) лова
- В) звездите
- Г) търговията

18. В МЕСОПОТАМСКАТА РЕЛИГИЯ Е ПОЗНАТО:

- А) помазването с миро
- Б) изповядването
- В) кръщението с вода
- Г) паленето на свещи

19. В МЕСОПОТАМИЯ СИ СЛУЖАТ С:

- А) иероглифи
- Б) клинопис
- В) звукова азбука
- Г) руни

20. „ОБЕТОВАНА ЗЕМЯ“ ЗА ЕВРЕИТЕ Е:

- А) Палестина (Ханаан)
- Б) Сирия
- В) Месопотамия
- Г) Мала Азия

21. ИЗРАЕЛСКО-ЮДЕЙСКОТО ЦАРСТВО Е ОСНОВАНО ОТ:

- А) Мойсей
- Б) цар Давид
- В) Рамзес II
- Г) Хамурапи

22. ХРАМЪТ НА ЯХВЕ СЕ НАМИРАЛ НА ХЪЛАМА ЦИОН В:

- А) Тива
- Б) Мемфис
- В) Йерусалим
- Г) Ур

23. ПЕТОКНИЖИЕТО Е ТЕКСТ, ПРИПИСВАН НА:

- А) Мойсей
- Б) Авраам
- В) Хамурапи
- Г) Яков

24. ЮДАИЗМЪТ Е:

- А) първата монотеистична религия
- Б) религия с много богове
- В) философско учение в Египет
- Г) гържавен строй на Юдея

25. НА КОЯ ДРЕВНА ЦИВИЛИЗАЦИЯ ПРИНАДЛЕЖИ ПОКАЗАНИЯТ СЪПАЛОВИДЕН ХРАМ?

- А) египетската
- Б) асирийската
- В) месопотамската
- Г) гревноеврейската

ДРЕВНА ЕЛАДА, ТРАКИЯ И ЕЛИНИСТИЧЕСКИЯТ СВЯТ

1. „МИНОЙЦИТЕ“ СА НАЙ-ДРЕВНИТЕ ЖИТЕЛИ НА:

- А) остров Крит
- Б) континентална Гърция
- В) Западна Мала Азия
- Г) Древна Тракия

2. АХЕЙЦИТЕ ДОНАСЯТ СЪС СЕБЕ СИ:

- А) мегта
- Б) бронза
- В) желязото
- Г) керамиката

3. ТРОЯ БИЛ ГРАД, РАЗПОЛОЖЕН КРАЙ:

- А) пролива Босфор
- Б) пролива Дарданели
- В) Черно море
- Г) Средиземно море

4. ДОРИЙЦИТЕ СА:

- А) първата вълна заселници в Гърция
- Б) първата вълна елински племена
- В) втората вълна елински племена
- Г) древни жители на Егейските острови

5. СПАРТА ОГЛАВИЛА:

- А) Пелопонеския съюз
- Б) съюз на горийците
- В) Атинския морски съюз
- Г) съюз на всички гърци

6. ГРЪЦКИТЕ ПОЛИСИ СА УПРАВЛЯВАНИ НАЙ-ВЕЧЕ ЧРЕЗ:

- А) насилие
- Б) тирания
- В) демократия
- Г) деспотизъм

7. ВЕЛИКАТА ГРЪЦКА КОЛОНИЗАЦИЯ ОБХВАЩА:

- А) Мала Азия и Черноморието
- Б) Балканския полуостров
- В) бреговете на Средиземно, Егейско и Черно море
- Г) бреговете на Атлантическия океан

8. В ГРЪКО-ПЕРСИЙСКИТЕ ВОЙНИ:

- А) персите извоюват големи победи
- Б) персите завладяват цяла Елада
- В) гърците защитават свободата си
- Г) и двете страни не постигат решаващ успех

9. ПЕЛОПОНЕСКАТА ВОЙНА СЕ ВОДИ МЕЖДУ:

- А) Спарта и Атина
- Б) Спарта и Персия
- В) Атина и Персия
- Г) Египет и Персия

10. ГРЪЦКАТА АЗБУКА ВЪЗНИКВА ПОД ВЛИЯНИЕ НА:

- А) египетските иероглифи
- Б) латинската азбука
- В) вавилонския клинопис
- Г) финикийската азбука

11. В ДРЕВНА ГЪРЦИЯ СЕ ЗАРАЖДАТ КЛОНОВЕ НА НАУКАТА, КАТО:

- А) историята и философията
- Б) математиката и физиката
- В) астрономията и астрологията
- Г) химията и анатомията

12. ФИДИЙ Е ИЗВЕСТЕН ЕЛИНСКИ:

- А) художник
- Б) историк
- В) скулптор
- Г) политик

ДРЕВНА ЕЛАДА, ТРАКИЯ И ЕЛИНИСТИЧЕСКИЯТ СВЯТ

13. „ИЛИАДА“ И „ОДИСЕЯ“ СА СЪЗДАДЕНИ ОТ:

- А) Херодот
- Б) Омир
- В) Тукидид
- Г) Аристотел

14. ЕСХИЛ И СОФОКЪЛ СА:

- А) египетски фараони
- Б) вавилонски царе
- В) асирийски богове
- Г) елински граматурзи

15. КОЙ ПАМЕТНИК Е ЕМБЛЕМА НА ДРЕВНОГРЪЦКАТА КУЛТУРА?

- А) Атинският акропол
- Б) пирамидите в Гиза
- В) зикуратът в Ур
- Г) Сфинксът

16. БЕСИТЕ СА ТРАКИЙСКО ПЛЕМЕ ОТ:

- А) западната част на Тракийската низина
- Б) Софийското поле
- В) Дунавската равнина
- Г) Странджанската област

17. ОДРИСКОТО ЦАРСТВО Е ОСНОВАНО ОТ:

- А) Орфей
- Б) Ситалк
- В) Котис I
- Г) Терес

18. ГОЛЕМИТЕ КАМЕННИ ПОСТРОЙКИ В РОДОПИТЕ СА СВЪРЗАНИ С:

- А) култа към мъртвите
- Б) култа към Слънцето
- В) почитането на бог Зевс
- Г) отбрана на границите

19. КРАЙ С. СТАРОСЕЛ, ПЛОВДИВСКО, Е ОТКРИТА ТРАКИЙСКА НАХОДКА, ПРЕДСТАВЛЯВАЩА:

- А) храм
- Б) гробница
- В) крепост
- Г) съкровище

20. КАЗАНЛЪШКАТА ГРОБНИЦА ПРИНАДЛЕЖИ НА ЦАР:

- А) Терес
- Б) Котис I
- В) Севт III
- Г) Ситалк

21. МАКЕДОНСКАТА ЦАРСКА ДИНАСТИЯ СМЯТА ЗА СВОЙ ПРАДЕД:

- А) Зевс
- Б) Херакъл
- В) Орфей
- Г) Дионис

22. ОСНОВЕН ПРОТИВНИК НА АЛЕКСАНДЪР ВЕЛИКИ СА:

- А) гърците
- Б) траките
- В) персите
- Г) египтяните

23. ПЕРГАМ Е ЕЛИНИСТИЧЕСКИ ГРАД В:

- А) Мала Азия
- Б) Гърция
- В) Месопотамия
- Г) Египет

24. ПТОЛЕМИТЕ НАСЛЕДЯВАТ ВЛАСТТА НАД:

- А) Македония
- Б) Тракия
- В) Вавилония
- Г) Египет

25. КОТИС I Е:

- А) владетел на Древна Македония
- Б) одриски цар
- В) елински скулптор
- Г) вавилонски цар

Ключ с верните отговори на тестовете за самоконтрол

Тест за самоконтрол 1. Праистория. Първите цивилизации

1 – в; 2 – б; 3 – в; 4 – б; 5 – а; 6 – б; 7 – б; 8 – в; 9 – б; 10 – г; 11 – а; 12 – б; 13 – г; 14 – в; 15 – б; 16 – а; 17 – а; 18 – в; 19 – б; 20 – а; 21 – б; 22 – в; 23 – а; 24 – а; 25 – в.

Тест за самоконтрол 2. Древна Елада, Тракия и елинистическият свят

1 – а; 2 – б; 3 – б; 4 – в; 5 – а; 6 – в; 7 – в; 8 – в; 9 – а; 10 – г; 11 – а; 12 – в; 13 – б; 14 – г; 15 – а; 16 – а; 17 – г; 18 – б; 19 – а; 20 – в; 21 – б; 22 – в; 23 – а; 24 – г; 25 – б.